

**ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН
РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ**

**E-BULLETIN
REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA**

Бр. 06/2024

Vol. 06/2024



**Издателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia**

София 2024

**„Е-бюлетин“ е периодично научно електронно издание на
Регионален исторически музей – София**

**“E-Bulletin” is a periodical scientific electronic edition of
Regional History Museum – Sofia**

Съставител

д-р Александър Станев (РИМ–София)

Editor

Alexander Stanev, PhD (RHM–Sofia)

Редакционна колегия

доц. д-р Венета Ханджийска-Янкулова
(РИМ–София)

доц. д-р Илиана Борисова-Кацарова
(СУ „Св. Климент Охридски“)

д-р Марио Филипov (РИМ–София)

Елена Николова (РИМ–София)

Цветозар Йотов (РИМ–София)

Editorial Board

Veneta Handzhiyska-Yankulova,
Assoc. Prof., PhD (RHM–Sofia)

Iliana Borisova-Katsarova,
Assoc. Prof., PhD (SU “St. Kliment Ohridski”)

Mario Filipov, PhD (RHM–Sofia)

Elena Nikolova (RHM–Sofia)

Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)

Техническо оформление

Светлана Чолакова

Layout

Svetlana Cholakova

**Издавателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia**

ISSN 2603-4247

**Изисквания към авторите за подготовка на публикация / Requirements for authors
when preparing a publication: <https://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/requirements>**



Регионален исторически музей – София
Regional History Museum – Sofia

ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН E-BULLETIN

<http://www.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

<http://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

Бр. 06/2024

ISSN 2603-4247

Vol. 06/2024

СЪДЪРЖАНИЕ CONTENT

АРХЕОЛОГИЯ /ARCHAEOLOGY

**АРХЕОЛОГИЧЕСКИ МАТЕРИАЛ ОТ НЕОЛИТА И ЕНЕОЛИТА ОТ ТЕРЕННИ
ИЗДИРВАНИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА ПРЕЗ 2022 И 2023 Г.**
Цветина Гетовска

**NEOLITHIC AND ENEOLITHIC ARCHAEOLOGICAL MATERIAL FROM
FIELD SURVEY IN SOFIA MUNICIPALITY DURING 2022 AND 2023**
Tsvetina Getovska

.....9–16

АНТИЧНИ ЛАМПИ ОТ ФОНДА НА НАЦИОНАЛНИЯ ПОЛИТЕХНИЧЕСКИ МУЗЕЙ
Ангелос Гугудис

**ANCIENT LAMPS IN THE COLLECTION OF THE NATIONAL POLYTECHNICAL
MUSEUM**
Angelos Gougudis

.....17–38

**КЪСНОАНТИЧНИЯТ КОМПЛЕКС В КВ. ОБЕЛЯ (СОФИЯ) – НОВ ПОГЛЕД ВЪРХУ
ПРОУЧВАНИЯТА ОТ 60-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК**
Анани Антонов

**THE LATE ANTIQUE COMPLEX IN OBELIA (SOFIA) – A NEW LOOK AT
THE RESEARCHES FROM THE 1960S**
Anani Antonov

.....39–62

**АРХЕОМЕТАЛУРГИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАХОДКИ ОТ БРОНЗОВАТА ЕПОХА ОТ
АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОБЕКТ КРАЙ СЕЛО ЧУКОВЕЗЕР**

Силвия Иванова, Деян Лесигярски

**ARCHAEOMETALLURGICAL RESEARCH OF BRONZE AGE FINDS FROM
THE ARCHAEOLOGICAL SITE NEAR CHUKOVEZER**

Silviya Ivanova, Deyan Lesigyarski

.....63–76

**РЕДОВНИ ТЕРЕННИ ИЗДИРВАНИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА
(2022 и 2023 г.)**

Александър Станев, Методи Златков

FIELD SURVEYS IN SOFIA MUNICIPALITY IN 2022 AND 2023

Alexander Stanev, Metodi Zlatkov

.....77–169

ИСТОРИЯ / HISTORY

**ТУРИСТИЧЕСКИ ОРГАНИЗАЦИИ В СОФИЯ ЧАСТ 1: ОТ НАЧАЛОТО
НА ОРГАНИЗИРАНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ ДО 50-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ В.**

Марио Филипов

**TOURIST ORGANIZATIONS IN SOFIA PART 1: FROM THE BEGINNING OF
ORGANIZED TOURISM IN BULGARIA TO THE 1950S**

Mario Filipov

.....173–194

„ВЪДВОРЯВАНЕ И ИЗГНАНИЕ“ – БОНЧО МАТЕЕВ БОНЧЕВ И НЕГОВИЯТ ТРУД

Силвио Томов

“INTERMITTENT CONFINEMENT OR EXILE” – BONCHO M. BONCHEV AND HIS BOOK

Silvio Tomov

.....195–207

**СОФИЯ И СОФИЙСКИЯТ НАЧИН НА ЖИВОТ В ТВОРЧЕСТВОТО НА ПИСАТЕЛЯ
КРАСИМИР ДАМЯНОВ**

Илия Мечков

**SOFIA AND THE SOFIA WAY OF LIFE IN THE WORK OF THE WRITER
KRASSIMIR DAMYANOV**

Iliya Metchkov

.....209–232

МУЗЕОЛОГИЯ / MUSEOLOGY

**КРАТКА ИСТОРИЯ НА ДЕВИЧЕСКОТО ПРАКТИЧЕСКО ПРОФЕСИОНАЛНО
УЧИЛИЩЕ „КНЯГИНЯ ЕВДОКИЯ“ – ПАВЛОВО – СОФИЯ**

Мариана Маринова

**A BRIEF HISTORY OF THE GIRLS' PRACTICAL VOCATIONAL SCHOOL
“PRINCESS EVDOKIA” – PAVLOVO – SOFIA**

Mariana Marinova

.....235–247

90 ГОДИНИ ПРИРОДЕН ПАРК „ВИТОША“

Юлия Михайлова

VITOSHA NATURE PARK – 90 YEARS

Julia Mihailova

.....249–265

БИБЛИОТЕКА НА РИМ – СОФИЯ

Бранимира Танева

LIBRARY OF THE REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA

Branimira Teneva

.....267–268

**АРХИТЕКТУРА И ГРАДОУСТРОЙСТВО / ARCHITECTURE AND
URBAN DEVELOPMENT**

ПОСЛЕДНАТА КЪЩА НА АРХИТЕКТ КОЙЧЕВ

Валентина Върбанова, Александър Лозев

THE LAST HOUSE OF ARCHITECT KOYCHEV

Valentina Varbanova, Aleksandar Lozev

.....271–284

АРХЕОЛОГИЯ
ARCHAEOLOGY

**АРХЕОЛОГИЧЕСКИ МАТЕРИАЛ ОТ НЕОЛИТА И ЕНЕОЛИТА ОТ
ТЕРЕННИ ИЗДИРВАНИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА
ПРЕЗ 2022 И 2023 Г.**

Цветина Гетовска

През 2022 и 2023 г. бяха проведени теренни издирвания по проект на Регионален исторически музей – София за актуализиране и обновяване на Автоматизираната информационна система „Археологическа карта на България“ за област София-град. По време на експедицията бяха регистрирани обекти с археологически материал, принадлежащ към периодите на неолита и/или енеолита¹.

Към настоящия момент праисторията в Софийската котловина остава слабо проучена. Много от известните обекти имат публикуван единствено малък брой керамични фрагменти от съдове или други находки без сигурен контекст, често определени само като „праистория“ (Петков 1928, 1950, 1959, 1960; Георгиев 1959; Вайсов 1984). Наличната информация за самите обекти в АИС „АКБ“ е често непълна и неактуална.

Котловината е от съществено значение за изучаването на ранните етапи на праисторията. Това е зона, в която могат да бъдат разгледани контакти между отделните явления през неолита и енеолита, вече познати в съседни райони като долината на р. Струма, днешна Източна Сърбия и днешна Северозападна България (Петков 1928; Гарашанин 1966; Николов 1983; Тодорова 1986, 99; Тодорова, Вайсов 1993 97–116).

Както бе отбелязано по-горе в текста, липсата на достатъчно публикуван материал е сред основните затруднения на проучванията. Именно поради тази причина системното публикуване на находки и резултати от теренните издирвания има принос за обновяване и допълване на информация за археологическите обекти в района (Станев, Златков, 2020, 2021; Попова, Дафова, 2022).

Откритата характерна праисторическа керамика, отнесена към неолита и/или енеолита, през 2022 и 2023 г. е малко. Такава е разпозната в обектите около с. Лозен – „Лозен, Засеченик 2“ (обект 102), „Лозен, Блазна“ (обект 202), „Лозен, Крива река 1“ (обект 106) и около с. Герман – „Герман, Керемидица 2“ (обект 115).

¹ Виж публикацията по темата в настоящото издание.

В обект 204 в м. Дреновец, район Овча Купел, регистриран през 2023 г., бе открито почти изцяло запазено каменно оръдие, което вероятно също може да бъде отнесено към периода на праисторията (Обр. 3).²

Керамиката от гореспоменатите обекти е сходна. Графично представените характерни фрагменти са от среднодебелостенни (деб. на стената 0,05 – 1,00 см) съдове, които имат неорганични примеси от фин пясък, дребни (<0,03 см) или средни (0,03 – 0,05 см) по размер камъчета в глината. Поради измитата им повърхност не бе възможно разпознаването на покритие или допълнително третиране на повърхността (Обр. 1, 2). Единствено външната повърхност на фрагмент 106.1 (Обр. 1) е добре загладена и има следи от излъскване.

Състоянието на материала не позволява възстановяването със сигурност на цялата форма на съдовете, но е направен опит за разграничаването на няколко основни такива. Документирани са гърниевидни купи (Обр. 1: 102.1, 106.2, 115.1), отворени купи или гърниевидни съдове (Обр. 2: 202.3, 202.4), затворена купа или гърне със заобленобиконичен прелом (Обр. 2: 202.2), устие от затворен съд със сферична форма (Обр. 2: 202.1) и устие и прелом от биконична купа/ паница с цилиндрична горна част (Обр. 1: 106.1). Обработен е и фрагмент от плътно краче на съд (Обр. 1: 102.2), което най-вероятно е част от отворена купа/ паница с пресеченоконична форма и три/ четири плътни ниски крачета.

Украса е засвидетелствана по три фрагмента – релефна лента с ями под устието на гърниевидни купи (Обр. 1: 102.1, 115.1) и широки хоризонтални канелюри или следи от заглаждане по горната част на купа или гърне (Обр. 2: 202.4).

Фрагментите от затворени биконични купи или гърниевидни форми със заобленобиконичен прелом (Обр. 2: 202.2) имат паралели със съдове от неолита (Вандова 2000, fig. 4; Perets and Kulow 2011, fig. 4.11: 13; Bozhilov 2002, Taf. V.16: 13). Предполагаемите устия от гърниевидни купи (Обр. 1: 102.1, 115.1) имат аналогии в късния неолит (Hiller 2005, 46; Кацаров, Бъчваров 2017, 248). Съдове на крачета (Обр. 1: 102.2) също се откриват през неолита (Bozhilov 2002, Taf. V.2: 10, 11, 13, 17; Stefanova 2005, Taf. 26: 1, 5). Някои от примерите като устие от съд със сферична форма (Обр. 2: 202.1) се срещат както през ранния неолит (Вандова 2000, Обр. 8: 4-10; Ганецовски 2009, фиг. IX: 2-3; Perets, Kulow 2011, fig. 4.7:5-7), така и през ранния енеолит (Schlor 2005, Taf. 56: 1-4; 85: 5). Аналогии на биконични купи с горна цилиндрична част (Обр. 1: 106.1) има в комплекси от съдове от периода на ранния енеолит (Ганецовски 2006, 27, таб. XXXIII: 1).

Състоянието и количеството на представената керамика не позволява по-прецизно датироване на формите. Резултатът от обработката ѝ показва, че има сигурно засвидетелствано обитаване на територията около с. Лозен и с. Герман през неолита и енеолита. Откритите паралели потвърждават, че Софийската котловина има редица сходства със съдени райони през съответните периоди, както бе споменато в началото на настоящия текст. Публикуването и общото хронологическото определяне на макар и малкото фрагменти има съществена роля при допълването на известната ни към момента информация за праисторията в района.

² Материалът от обекта вероятно е преотложен депозит. Виж подробности в публикацията по темата в настоящото издание.

Б И Б Л И О Г Р А Ф И Я

Вайсов 1984: И. Вайсов. Антропоморфна пластика из праисторическото поселение Курило-Кременица Софийского округа. – In: *Studia Praehistorica*, Т. 7, 1984, с. 33–63.

Вандова 2000: В. Вандова. Керамичният комплекс на IV строителен хоризонт в неолитното селище Кременик край Сапарева Баня. – В: *Известия на исторически музей – Кюстендил*. П.1. Кюстендил, 2000, с. 36–51.

Ганецовски 2006: Г. Ганецовски. Алтимир-Бреста. Култов комплекс и селище. Враца, 2006.

Ганецовски 2009: Г. Ганецовски. Оходен. Селище от ранния неолит. Разкопки 2002 – 2006. София, 2009.

Гарашанин 1966: М. Гарашанин. Хронология и генезис на неолита в централната и югоизточната част на балканския полуостров. – В: *Археология*, 1, 1966, с. 16–30.

Георгиев 1959: Г. Георгиев. Останки от първобитно селище в центъра на София. – В: *Известия на Археологическия институт*, Т. XXII, София, 1959, с. 330–332.

Кацаров, Бъчваров 2017: Г. Кацаров и К. Бъчваров. Керамичен комплекс. – В: *Сърнево. Вкопани структури от късния неолит, ранната и късната желязна епоха и римския период Том 1. Къснонеолитното ямно поле*. Ред. К. Бъчваров, М. Тонкова и Г. Кацаров. София, 2017, с. 239–279.

Николов 1983: В. Николов. Орнаментация на раннонеолитната рисувана керамика: систематизация и характеристика. – В: *Археология*, 1, 1983, с. 29–43.

Петков 1928: Н. Петков. Предисторическа боядисана керамика отъ Софийската котловина. – В: *Годишник на Археологически музей – Пловдив*, Пловдив, 1928, с. 185–198.

Петков 1950: Н. Петков. Селищната могила Окол глава. – В: *Известия на Археологическия институт*. Т. XVII. София, 1950, с. 157–170.

Петков 1959: Н. Петков. Праисторически материали от разкопките при с. Горни Пасарел, Софийско. – В: *Известия на Археологическия институт*. Т. XXII. София, 1959, с. 41–54.

Петков 1960: Н. Петков. Принос към проучванията на праисторията на Софийското поле. – В: *Археология*, 4, 1960, с. 44–58.

Попова, Дафова 2022: М. Попова и Л. Дафова. Праисторически материали от местността Чунговица, с. Лозен, Столична община. – В: *Електронен бюлетин РИМ–София*, 5, 2022, с. 9–16.

Станев, Златков 2020: А. Станев, М. Златков. Теренни издирвания в землищата на селата Лозен и Казичене, район Панчарево, Столична община. – В: *Електронен бюлетин на РИМ–София*, 4, 2021, с. 43–111.

Станев, Златков 2021: А. Станев и М. Златков. Системни археологически издирвания на територията на Столична община през 2020 г. (Герман и Лозен). – В: *Електронен бюлетин на РИМ–София*, 5, 2021, с. 47–77.

Тодорова 1986: Х. Тодорова. Каменно-медната епоха в България (Пето хилядолетие преди новата ера). София, 1986.

Тодорова, Вайсов 1993: Х. Тодорова и И. Вайсов. Новокаменната епоха в България. София, 1993

Bozhilov 2002: V. Bozhilov. *Keramikkomplex aus dem Horizont II-I (Schichtenfolge Karanovo IV)*. – In: *Karanovo, II. Die Ausgrabungen in O 19*. Ed. by S. Hiller and V. Nikolov. Wien, 2002, 83–108.

Hiller 2005: S. Hiller. *Ausgewählte Keramik der Stufen Karanovo II–III, III und III–IV*. – In: *Karanovo. Die Ausgrabungen im Nordsüd-Schnitt, 1993–1999*. Band IV.1., Ed. by S. Hiller and V. Nikolov, Wien, 2005, 43–54.

Perets, Kulow 2011: L. P. Perets, M. G. Kulow. *Balgarchevo. The Prehistoric Settlement*. Sofia, 2011.

Schlor 2005: I. Schlor. *Keramik der Stufen Karanovo V und VI.* – In: *Karanovo. Die Ausgrabungen im Nordsüd-Schnitt, 1993-1999.* Band IV.1., Ed. by S. Hiller and V. Nikolov, Wien, 2005, 73–150.

Stefanova 2005: T. Stefanova. *Der keramische Befund aus dem Haus „Nordsüd-Schnitt 12.I.* – In: *Karanovo. Die Ausgrabungen im Nordsüd-Schnitt, 1993-1999.* Band IV.1., Ed. by S. Hiller and V. Nikolov, Wien, 2005, 55–60.

S U M M A R Y

NEOLITHIC AND ENEOLITHIC ARCHAEOLOGICAL MATERIAL FROM FIELD SURVEY IN SOFIA MUNICIPALITY DURING 2022 AND 2023

Tsvetina Getovska

During regular field surveys in Pancharevo region, Sofia district different prehistoric archeological material was discovered. Few distinctive pottery sherds were found and are presented in this text. Due to the condition of the material it was not possible to distinguish with great certainty different forms and types of vessels. The fragmentary state of the material was also the reason finding parallels and analogies in other sites was difficult. Most examples have similarities with forms dated to the Neolithic and Eneolithic periods.

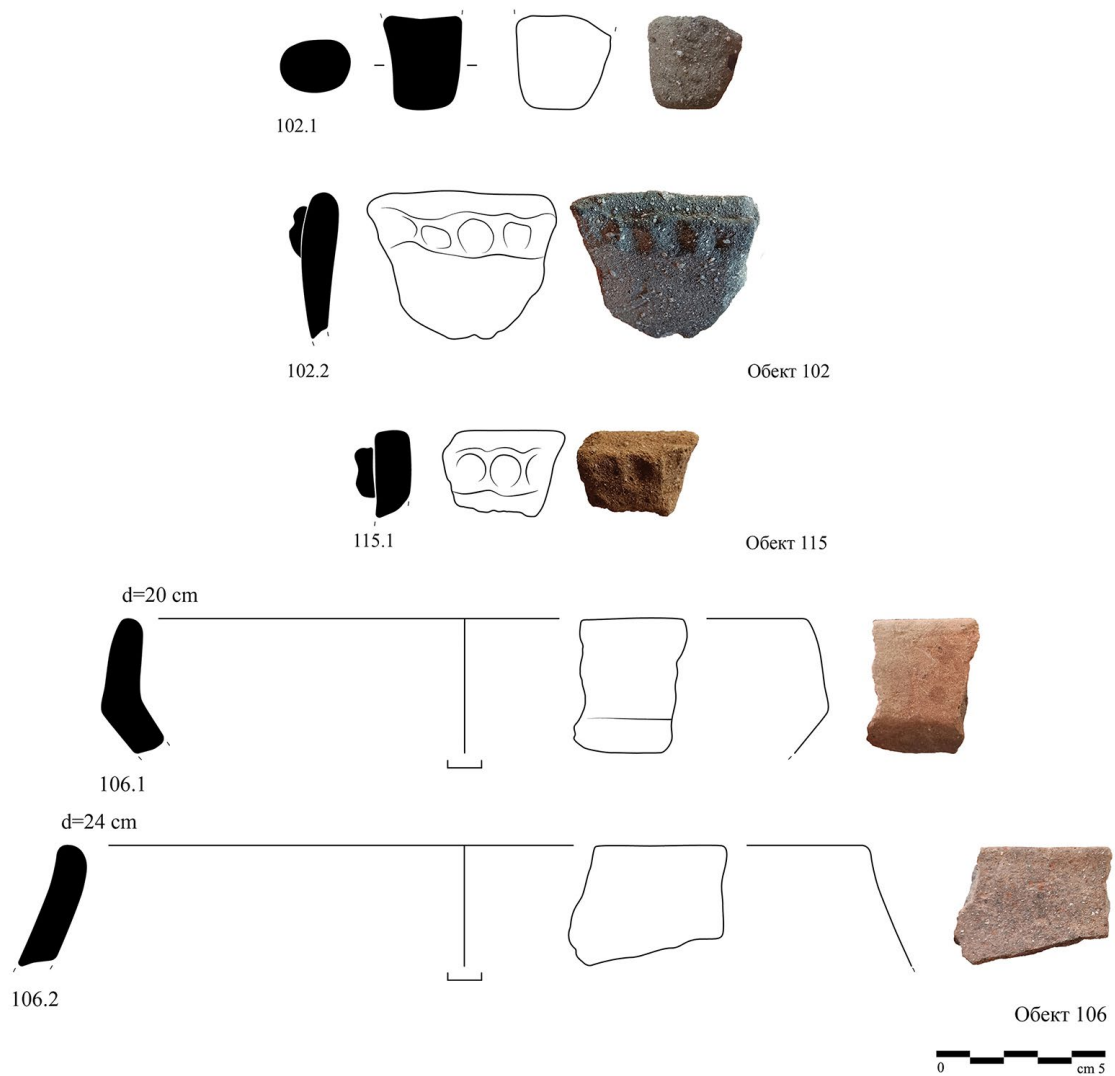
Ключови думи: теренни археологически издирвания, археологически материал, неолит, енеолит, Столична община

Key words: archaeological field survey, archaeological material, Neolithic period, Eneolithic period, Sofia Municipality

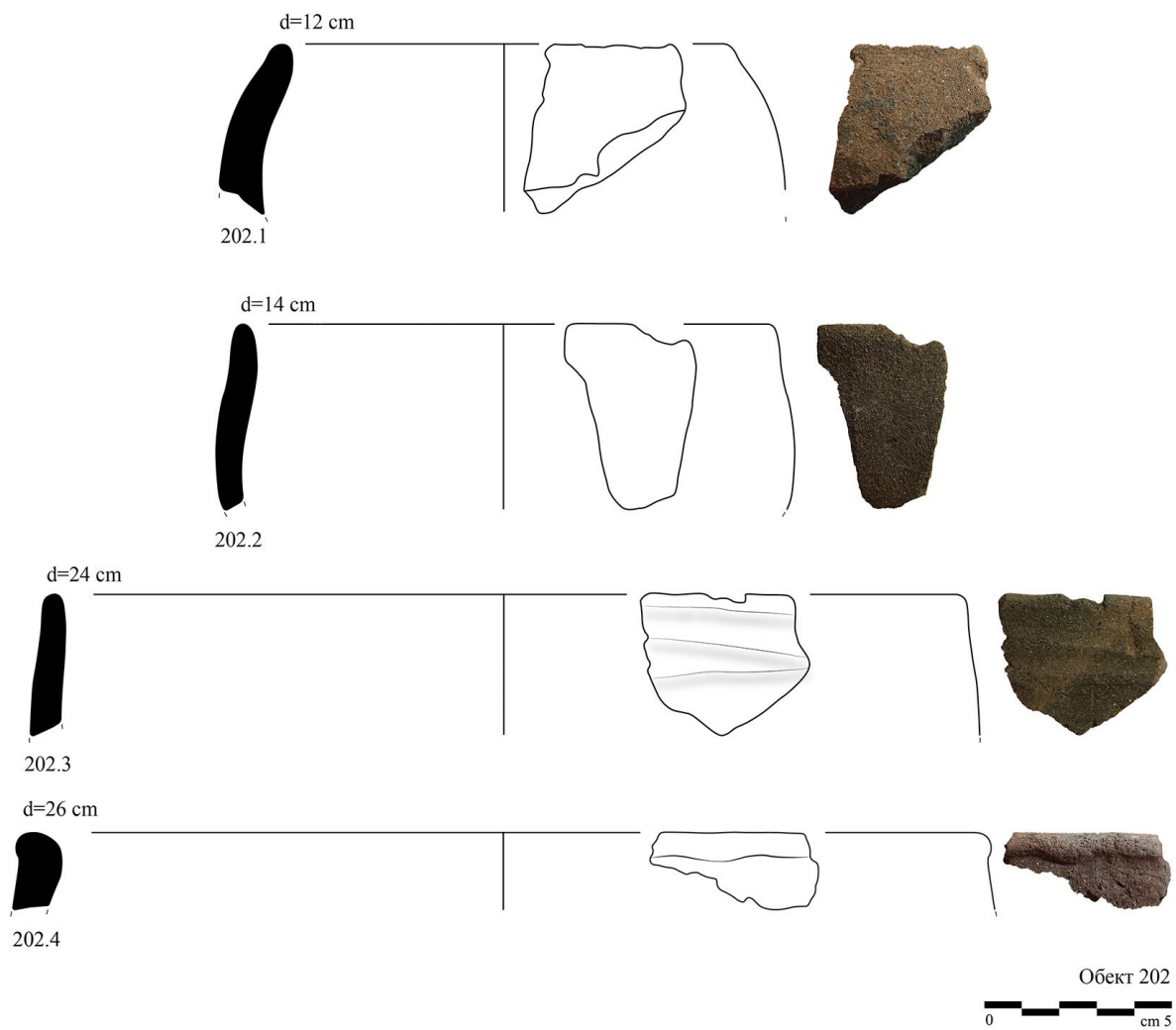
A B T O P

Цветина Гетовска, докторант
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
tsgetovska@gmail.com

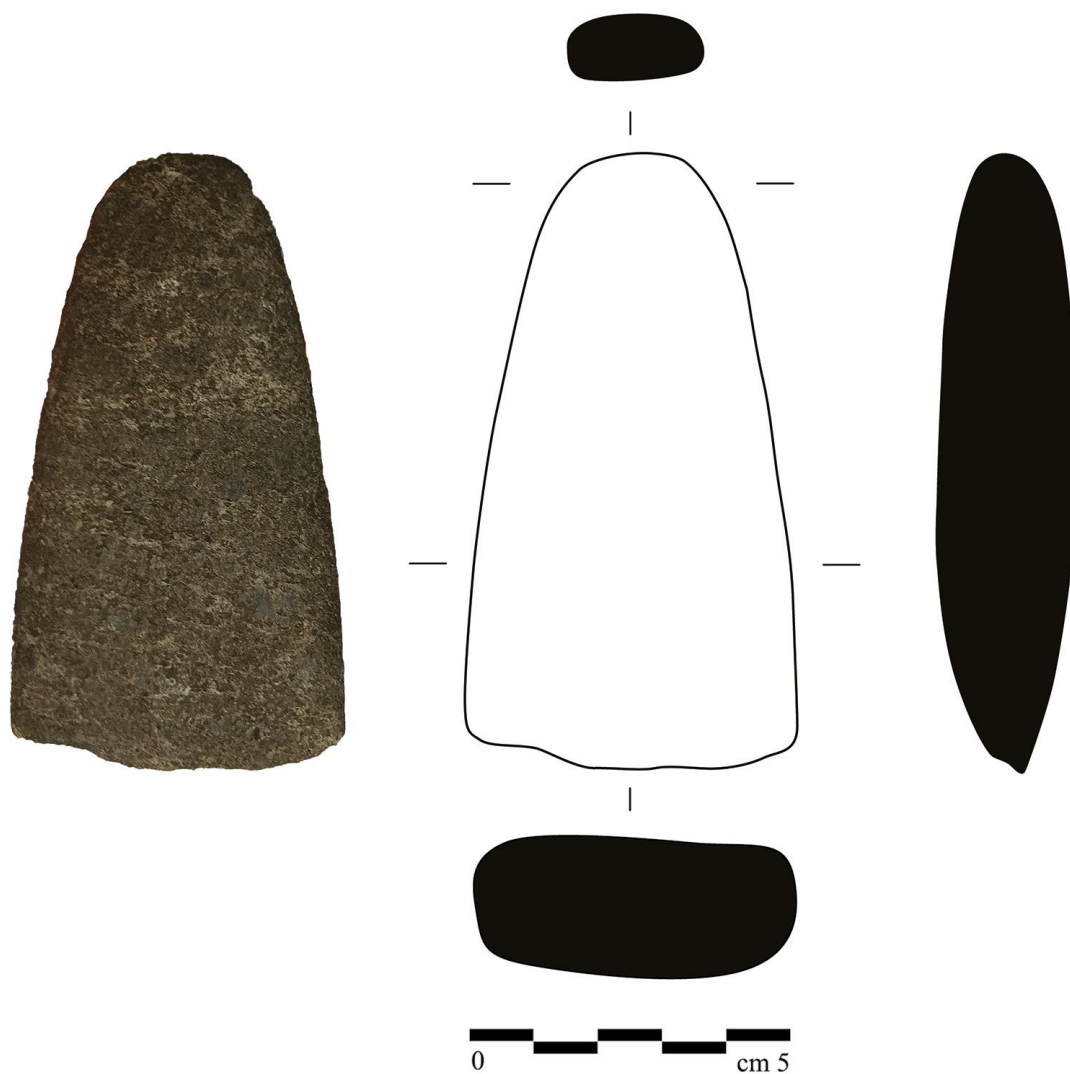
Tsvetina Getovska, PhD student
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
tsgetovska@gmail.com



Обр. 1. Керамика от „Лозен, Засеченик 2“ (обект 102), „Лозен, Крива река 1“ (обект 106), „Герман, Керемидица 2“ (обект 115)
(фото и графично документиране: Ц. Гетовска)



Обр. 2. Керамика от „Дозен, Блзна“ (обект 202)
(фото и графично документиране: Ц. Гетовска)



Обр. 3. Каменно оръдие от обект 204/ 2023 г., м. Дреновец, район Овча Купел
(фото и графично документиране: Ц. Гетовска)